

Una mica del que jo vaig viure

Quan el 17 de juliol del 1936 el capità general de Canàries, Francisco Franco Bahamonde, que havia jurat *"por su honor"* fidelitat a la República que l'havia posat en aquell alt càrrec, es va embarcar en una avioneta per anar-se'n a sublevar les cabiles del Marroc i dur els seus moros a matar espanyols durant a la vora de tres anys, i li va dir a Puiggarí —la figura més important aleshores del món comercial canari, català de soca-rel— *"vamos a ver cómo me salgo de esta aventura"*, aquí a Barcelona hi sortia el diari del vespre "La Rambla" del qual jo n'era el director.

"La Rambla" havia estat creada com a setmanari per Josep Sunyol i Garriga, un important industrial sucre, molt simpàtic, i duia com a subtítol "Esport i Ciutadania". En fou director primerament Josep Maria Massip, i des del primer de febrer de 1934 (quan aquest va passar a ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona i jo en vaig deixar de ser), vaig passar a ésser-ne director jo. I quan pel febrer del 1936 hi havia d'haver les eleccions al Parlament espanyol

que havien d'acabar amb el bienni negre de Lerroux-Gil Robles, es va convertir en "diari catalanista de les esquerres" com en deia el subtítol. I el seu creador i finançador Sunyol va sortir elegit diputat a la llista dels de l'Esquerra Republicana de Catalunya al Parlament de la República.

Aquella Rambla de l'any 1936 quan a Catalunya li van imposar la guerra civil, tenia un esplet de redactors i de ninotaires que feien tots ells una feina ben feta.

Domènec Guansé, Joan Cortés, Joan Bas Bofill, Lluís Aymamí i Baudina, Rosa Maria Arquimbau, Emili Granier-Barrera, Ernest Guasp, Carles Sindreu, Miquel Cardona ("Quelus" com a dibuixant), Ricard Opisso, Valentí Castanys, Xavier Regàs, Mateu Pou, Antoni Vilà ("Critias" com a crític de boxa...)

Aquell juliol del 36, Josep Sunyol i Garriga se n'havia anat a Madrid com a diputat i, en diposar-se a tornar a Barcelona, fou assassinat pels individus d'una avançada de la línia de foc franquista d'aquells dies. Això succeïa el 6 d'agost i el 14 ho explicava "El Norte de Castilla" de Valladolid reproduint una informació de "El Adelantado" de Segòvia que deia: *"El 6 de agosto a las seis de la tarde, en el Guadarrama, a kilómetro y medio de la fuente de la Teja, llegaron en coche el diputado Suñol y Garriga, el periodista Ventura y Virgili y un teniente del ejército; los introdujeron en una caseta de peones camineros..."*.

Immediatament els varen assassinar. Pere Ventura i Virgili, redactor d'esports que era a "La Rambla", antic porter del R.C. Espanyol que li deien "el guantes", pels que duia per parar la pilota, en veure que l'anaven a matar es va agenollar cridant "Soy periodista",

cregut que això li valdria per salvar-se. I no li va servir de res.

I si això passava el 6 d'agost, al cap de vint dies, un altre periodista, Josep Maria Planes, director que havia estat de "El be negre" i redactor de molts anys a "La Publicitat" era agafat i dut a l'"Arrabassada on hi era assassinat per la gent de la FAI que predicaven que "primer la revolució que la guerra", per no haver d'anar al front a fer-la, i dient-se incontrolats assaltaven pisos i cases de senyors, cremaven esglésies, mataven capellans i monges, robaven tot el que trobaven als pisos que assaltaven perquè deien que eren gent de dreta, i després llançaven els seus mobles al carrer.

Aquests de la FAI ja havien assaltat el cine Miria —que es trobava al carrer de Provença cantonada amb el passatge Mercader— i com que el taquiller no es volia deixar prendre la recaptació —eren quatre mil pessetes— el varen matar, i varen reivindicar el fet dient que aquells diners recollits eren "*para los trabajadores*". I com que Josep Maria Planes des de "La Publicitat" i jo des del diari "L'Opinió" del qual n'era director —això passava el 1934— els les havíem cantat com a lladres i assassins, des de les pàgines de "Solidaridad Obrera", el diari de la FAI, ells a Josep Maria Planes li deien "*el infamador de la Publicidad*". I hi afegien "*Nos aconsejan no contestar a José María Planas, a un reptil se le aplasta, se ha popularizado con su baba canallesca*". I com que li deien també que "*algún día daremos una réplica adecuada a semejantes procacidades*", el 26 d'agost del 1936 fou assassinat a l'"Arrabassada, pels de la FAI, que va ser la gent que ens va dur els prop de quaranta anys del Franco.

I els periodistes que érem, vàrem també viure com en aquells anys de guerra era també assassinat —aquest cop pels franquistes i a Burgos— Manuel Carrasco i Formiguera, gran català, creador i finançador de "L'Estevet", periòdic satíric on hi havíem col·laborat ben contents. Si ja en el temps de la Dictadura del general Primo de Rivera —del 1923 al 1930— pel que es deia des d'aquest setmanari tan bo, a Carrasco el varen agafar i el varen dur al penal de Burgos, quan amb la guerra Carrasco anava a prendre possessió del seu càrrec de delegat de la Generalitat a Euzkadi, el vaixell que el duia des de França fou agafat per un torpediner de la gent del Franco, Carrasco i tota la seva família, presos, i ell dut al presidi de Burgos on se li feu un simulacre de consell de guerra i fou condemnat a mort "*por auxilio a la rebelión*" i afusellat el 9 d'abril de 1938.

Com se sap, el 19 de juliol de 1936 els militars espanyols que es volien apoderar de Barcelona —i de Catalunya— per suprimir-ne el seu règim de Generalitat, i la gent de la CNT-FAI, POUM, PSUC anarquistes i comunistes— que s'havien apoderat de les armes de les casernes—, començaren a anar per les seves, i es varen instal·lar al Círcol del Liceu, al Círculo Ecuéstre, a l'Hotel Colón, i es volien apoderar també de l'Ateneu Barcelonès, però Tarradellas, conseller de la Generalitat i vocal de la Junta de l'Ateneu, el va salvar, posant-lo com a institució dependent d'ella. Així es va salvar l'Ateneu que els de la FAI —hi havia algun conserge que n'era— tiressin daltabaix del balcó tots ells llibres que els semblés, com havien fet pertot arreu.

I un bon dia del setembre del 1936 un redactor esportiu de "La

Rambla", Armand Quintana —molt bon noi i que amb la guerra hagué d'anar-se'n després a Moscou on va fer-hi una audició setmanal en català que s'acabava amb Els Segadors— em va dir "Ja ho saps que ets el primer d'una llista dels que han de matar?". I on és aquesta llista, li vaig preguntar. "Damunt de la taula del Comitè de la FAI que està instal·lat al Círcol del Liceu". L'endemà dia 9 de setembre jo passava la frontera a peu pel túnel de Port Bou i arribava a Cervera a la una de la tarda, i a les quatre els de la FAI em venien a buscar a casa meva del carrer d'Urgell. Les meves germanes —sense obrir la porta— van dir-los que jo "era a Madrid" i, la camioneta amb gent d'arma llarga que em venia a buscar per dur-me a la Rabassada, es va quedar encara dos dies a la cantonada d'Urgell-Diputació, esperant que jo tornés per dur-me a l'altre barri. Al diari "La Rambla" hi va quedar com a director el que n'era sots-director Lluís Aymamí Baudina.

Però aleshores va passar el següent: El PSUC s'havia creat el 23 de juliol d'aquell mateix any 1936, i instal·lat a l'Hotel Colón de la Plaça de Catalunya on ara hi ha el Banco Español de Crédito, va anar fent tota mena de pispeigs com els feien els seus companys i amics anarquistes. I si eren assaltats —i no diré confiscats, sinó robats— els diaris catalans "El Matí" com a diari catòlic, "La Veu de Catalunya" com a diari de la dreta catalana del Cambó, "burgès", la gent del PSUC es va apoderar també del diari "La Rambla" que duia com a subtítol "Diari catalanista de les esquerres" i el va substituir per "Òrgan del PSUC, Internacional Comunista". Això passava el 8 de febrer de 1937. El secretari de premsa del PSUC que era Pere Ardiaca hi feia

sortir aquell dia uns mots on hi deia que "La Redacció i els obrers espontàniament havien fet l'ofertament al PSUC perquè se'l quedés". I si el seu amo i inspirador era Josep Sunyol i Garriga, president que havia estat del F.C. Barcelona el 1935, i abans també de la Federació Catalana de Futbol, ja havia estat assassinat el 6 d'agost a la tarda a la serra del Guadarrama com ja he dit, en aquest primer número de "La Rambla" confiscada per la gent del PSUC hi sortia amb totes les penques una nota de redacció en la qual s'hi deia: "Dediquem un record al que fou estimat company i ànima del nostre diari, Josep Sunyol i Garriga, la sort del qual seguim ignorant en aquests moments". Això ho deia la gent del PSUC el 8 de febrer de 1937 quan el 10 d'agost de 1936 ja s'havia sabut a Barcelona per telegrams arribats a l'Agència Havas, instal·lada precisament al pis de sobre de la redacció de "La Rambla", a la Rambla de Canaletes, a la casa del Bar-Restaurant Núria, que havia estat assassinat.

I continuant explicant periodisme del temps de la guerra, cal afegir-hi que els del PSUC que es consideraven "propietaris" del diari "La Rambla" del qual s'havien apoderat, el 14 de setembre de 1938 en feien "donació" a les Joventuts Socialistes Unificades, i en fer-ho constar el diari al número d'aquell dia, hi posaven el retrat del Santiago Carrillo amb aquests mots a sota: "Saludem amb tot l'entusiasme el cap dirigent d'aquesta gloriosa joventut, camarada Carrillo, un dels més fermes amics amb què la joventut catalana compta". I a la mateixa pàgina hi anava un article de Dolors Ibarruri. El PSUC era a la seva naixença, com es por veure,

d'un anticatalanisme autèntic, pel fet d'apoderar-se d'un diari català en aquelles circumstàncies, anticatalanisme que es feia ben patent després el 1952 quan des de la clandestinitat de Mèxic feia un "Manifest als treballadors i al poble català" que acabava amb aquests set Visques: "Visca la Unió Soviètica i el camarada Stalin! Visca la independència d'Espanya! Visca la camarada Dolores Ibarruri! Visca el Partit Comunista d'Espanya! Visca la Pau i la Democràcia! Visca la República! Visca Catalunya!" Com pot veure's, si baden el Visca Catalunya no hi cap.

El meu periodisme del temps de la guerra va quedar de moment estroncat en haver-me'n d'anar ja de Catalunya. Vaig estar a Port-Vendres, de canceller al Consolat de la República, on vaig poder ajudar arreglant els papers a una pila de ciutadans indocumentats que havien hagut de passar la frontera de qualsevol manera — entre ells uns quants terrassencs com jo—. Després vaig anar a París, on vaig fer de canceller de l'Ambaixada quan l'ambaixador era Angel Osorio i Gallardo, el seu segon el diplomàtic i poeta Josep Carner, i l'agregat de Premsa Eugeni Xammar, tot tres molt bons amics. I des de París, on jo era el corresponsal a Europa de la Revista de Buenos Aires "Catalunya", jo hi enviava articles meus i d'altres, fins que la cosa es va estroncar quan va esclatar la guerra mundial. I després, com que sota el règim franquista aquí no hi podíem dir res, jo deia les meves, cantant-les clares com sempre, des del "Ressor giment" de Buenos Aires —creació durant més de mig segle d'Hipòlit Nadal i Mallol del Port de la Selva—, des de "Xaloc" de Mèxic, "Germanor" de Santiago

de Xile...

De periodistes d'aquella època, alguns hagueren d'anar a parar — sense voler-ho— a l'Espanya Nacional i hi ha l'anècdota del Valentí Castanys, aquell gran dibuixant, que trobant-se a San Sebastià va topar-se en una cantonada amb un amic català, i mentre s'acabaven d'abraçar i es deien quatre coses, un que passava li va dir tot impositiu: "*Que no sabe el castellano usted?*" I Castanys, mig sonrient li feu: "*Sí señor, sí. Qué quiere que le diga*".

S'ha de tenir present i, cal que se sàpiga, que totes aquestes "organitzacions" revolucionàries — CNT, FAI, POUM PSUC— que s'apoderaren dels diaris en aquells anys, es quedaven naturalment tota la maquinària amb què eren fets, és a dir les impremtes, que feien servir per publicar-hi "periòdics propis". I quan va venir la "ocupació" de Catalunya per les tropes del general Franco, aquestes impremtes que havien quedat abandonades foren confiscades per aquella gent, i passaren a servir per a la propaganda del nou règim. Però el més vergonyós és encara que quan el règim franquista va desaparèixer amb la mort del seu fundador el 20 de novembre de 1975, i després s'ha anat fent el que se'n diu "la transició", aquestes organitzacions revolucionàries del 1936, que ho robaven tot, han reclamat la devolució del que s'havien fet seu, com si fos propietat seva lliurement adquirida i no pas pispada. I és el mateix cas que està passant amb la casa del CADCI de la Rambla de Santa Mònica, propietat que era i ben legal dels seus socis — cooperativistes— que els de la UGT volen que els la "tornin" quan no va ser mai seva, perquè l'únic que va passar fou que en aquells temps de

guerra civil si no tenies un carnet de la CNT-FAI o de la UGT corries el perill de carregar-te-la per indocumentat sospitós, i els del CADCI d'aleshores optaren per "acollir" al seu local la UGT per salvar-lo, podent ensenyar els seus socis aquell carnet, i prou.

Podria explicar-ne encara un feix del que va passar en la persecució i els riscos dels periodistes d'aquella època de la guerra. Si també havia hagut de desaparèixer "El Correo Catalán", carlí però ben català, diari que havia sortit durant anys i anys a Barcelona i del qual havia estat director una gran persona que era Miquel Junyent, senador, els revolucionaris del 1936 l'anaren a buscar a casa seva —al carrer dels Arcs a la casa on hi havia La Hormiga de Oro a baix, i ara hi ha el Mesón de las Golosinas—, i en dirlos la portera que s'havia mort pujaren al pis on estava de cos present, a comprovar-ho —imagineu el cop que això representava per a la família—, perquè si hagués estat viu també se l'haurien endut per assassinar-lo.

Jo havia fet durant més de tres anys —del juny del 1931 a l'octubre del 1934— els editorials del diari "L'Opinió" del qual n'era director, i del febrer al setembre del 1936 quan me'n vaig haver d'anar, els del diari de la tarda "La Rambla", i si ja he parlat de com el Sunyol i el Ventura i Virgili d'aquest darrer foren assassinats, els meus antics companys de "L'Opinió", Lluhi i Vallescà, Pere Comas, Antoni Xirau, Antoni Vilalta i el seus germans, Joan Casanelles, Quero Molares, hagueren també marxar com van poder i anaren a parar a Amèrica, perquè els periodistes de l'època eren objecte de tot l'odi dels anarquistes i comunistes exactament com després els que

s'havien quedat o hagut de quedar ho havien de ser de la gent de la Falange i de tots els militars de l'època.

Tot això és una mica d'història del que jo vaig viure en l'ordre del periodisme durant la guerra civil, que va dur el país a la tragèdia dels quaranta anys del règim que va venir amb la rebel·lió del Franco, i condemnava a mort els que s'hi oposaven "*por auxilio a la rebelión*". Quina vergonya!

Joaquim Ventalló

El president de la Generalitat de Catalunya, Lluís Companys, visita el front d'Aragó a la tardor de 1936.

